

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет хімії та фармації
Кафедра аналітичної хімії

Дипломна робота

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавра

на тему: «Електрохімічні властивості сульфамінату метиламонію»

«Electrochemical properties of the methylammonium sulfaminat»

Виконав: студент заочної форми навчання
напряму підготовки 6.040101 Хімія

Бакалов Валерій Вікторович

Керівник: к. х. н., доц. Хома Р. Є. _____
(підпис)

Рецензент: д. х. н., доц. Топоров С. В.

Рекомендовано до захисту:
протокол засідання кафедри
№ 14 від 19 червня 2019 р.

Захищено на засіданні екзаменаційної комісії №__
протокол № __ від «__» _____ 2019 р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, за шкалою ECTS, бал)

Завідувач кафедри
_____ к. х. н., доц. Чеботарьов О. М.
(підпис)

Голова екзаменаційної комісії
_____ д. х. н., проф. Ішков Ю. В.
(підпис)

Одеса – 2019

Реферат

Дипломна робота виконана на кафедрі аналітичної хімії Одеського національного університету імені І.І. Мечникова і присвячена дослідженню електрохімічних властивостей водних розчинів сульфамінату метиламонію. Робота є частиною та логічним продовженням наукових досліджень, що проводяться за важливішою тематикою кафедри “Обґрунтування вибору методів концентрування, розділення та визначення мікрокількостей речовин з близькими фізико-хімічними властивостями” та є частиною проведених в Фізико-хімічному інституті захисту навколишнього середовища і людини (ФХІЗНСІЛ) МОН України та НАН України систематичних досліджень з уловлювання та утилізації кислих газів. Робота виконана в рамках договору про науково-технічне співробітництво між ОНУ імені І.І. Мечникова і ФХІЗНСІЛ у відділі № 3 “Теоретичних основ уловлювання кислих і основних газів” інституту.

Мета роботи: встановлення факторів, що впливають на кислотно-основні властивості та електропровідність водних розчинів сульфамінату метиламонію.

Здійснено рН-метричне та кондуктометричне дослідження кислотно-основних та електрохімічних властивостей водних розчинів сульфамінату метиламонію в діапазоні температур 293 – 313 К. Оцінено ступінь гідролізу сульфамінат-аніону. Розраховано значення граничної молярної електропровідності шляхом екстраполяції за Шидловським. Отримані активаційні параметри електропровідності системи “сульфамінат метиламонію – вода” при 293 – 313 К.

Можлива область застосування: хімічний аналіз, агрохімія, енергетика.

Ключові слова: сульфамінат метиламонію, водні розчини, гідроліз, електропровідність.

Кваліфікаційна робота складається з: 39 стор. машинописного тексту, 11 рис., 2 табл., 48 використаних джерел літератури.

	Стор.
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	5
СУЛЬФАМІНОВА КИСЛОТА І СУЛЬФАМІНАТИ	5
1.1. Сульфамінова кислота	5
1.2. Сульфамінати	11
1.3. Синтез сульфамінової кислоти та їх похідних	13
1.4 Аналітичні аспекти	14
1.5 Інші прикладні аспекти	16
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА	20
2.1. Методика синтезу моногідрату сульфамату метиламонію	21
2.2. Методики проведення електрохімічного експерименту	22
2.4. Методика спектрофотометричного визначення вмісту NH₄⁺ у розчинах	22
2.5. Результати та їх обговорення	24
ВИСНОВКИ	33
ЛІТЕРАТУРА	34

ВСТУП

Актуальність теми. Сульфамінова кислота, її похідні та солі (сульфамінати), як сполуки з унікальними фізико-хімічними властивостями представляють науковий інтерес і мають практичне значення. Вони широко використовуються в гальваніці, ядерній техніці, енергетиці, аналітичній хімії для визначення нітрит-іонів та хлорид-іонів, а також в ацидометрії; як лікарських препаратів, дезинфікуючих засобів, гербецидів, реагентів і каталізаторів органічного синтезу [1-18].

Раніше співробітниками кафедри аналітичної хімії запропоновано м'який спосіб синтезу сульфамінату метиламонію з використанням оксиду сірки (IV) і тіоацетаміду, котрий не вимагає використання агресивних реагентів типу олеуму і хлорсульфонової кислоти [19]. Для дослідження кислотно-основних властивостей і електропровідність водних розчинів електролітів широко застосовуються електрохімічні методи (рН-, редокс-, і кондуктометрія) [20-24]. Однак в літературі не знайдені дані про гідролітичну стійкість і електропровідності водних розчинів сульфамінату метиламонію.

Тому більш детальне дослідження кислотно-основних та електрохімічних властивостей систем “сульфамінат метиламонію – вода” за допомогою методів рН- та кондуктометрії є, безумовно, актуальним завданням.

Мета і задачі дослідження. Метою роботи було встановлення факторів, що впливають на кислотно-основні властивості та електропровідність водних розчинів сульфамінату метиламонію. Для реалізації вказаної мети було необхідно вирішити наступні завдання:

- провести рН- і кондуктометричне дослідження водних $(0,1 \div 10,0) \cdot 10^{-3}$ М розчинів сульфамінату метиламонію при $293 \div 313$ К;
- розрахувати параметри рівняння Шидловського водних $(0,1 \div 10,0) \cdot 10^{-3}$ М розчинів сульфамінату метиламонію;
- визначити значення граничної молярної електропровідності водних розчинів сульфамінату метиламонію;

- визначити енергію, ентальпію і ентропію активації електропровідності водних розчинів сульфамінату метиламонію.

Наукова новизна одержаних результатів. Вперше для водних розчинів сульфамінату метиламонію оцінено ступінь його гідролізу, визначені значення граничної молярної електропровідності при 293 – 313 К; вперше встановлено активаційні параметри електропровідності досліджених водних розчинів; відзначена ентальпійно-ентропійна компенсація.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані в роботі дані можуть бути використані в хімічному аналізі, агрохімії і енергетиці.

ВИСНОВКИ

На основі даних рН- та кондуктометрії встановлено особливості кислотно-основної поведінки та електропровідності водних розчинів сульфамінату метиламонію.

1. Визначено температурні та концентраційні залежності молярної електропровідності водних розчинів сульфамінату метиламонію в діапазоні температур 293 - 313 К.
2. Шляхом екстраполяції по Шидловському отримані чисельні значення граничних молярних електропровідностей для водних розчинів сульфамінату метиламонію в діапазоні температур 293 - 313 К.
3. Розраховані активаційні параметри електропровідності водних розчинів сульфамінату метиламонію в діапазоні температур 298 – 308 К.
4. Відзначено відносне зниження рухливості іонів водню в розчинах сульфамінату метиламонію, порівняне з величиною рухливості при перенесенні по ланцюгах Н-зв'язків води.
5. Визначено температурні і концентраційні області освіти активованих комплексів при електропровідності в водних розчинах сульфамінату метиламонію, обумовлені за рахунок процесів асоціації і дисоціації. Зазначені компенсаційні ефекти в активаційних параметрах електропровідності зазначених водних розчинах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Yoshikubo K., Suzuki M. *Sulfamic acid and sulfamates*. *Kirk-Othmer Encyclopedia of Chemical Technology*. John Wiley & Sons. 2000. 13 p. DOI: 10.1002/0471238961.1921120625151908.a01
2. Spillane W., Malaubier J.-B. *Sulfamic Acid and Its N- and O-Substituted Derivatives*. *Chemical Reviews*. 2014. Vol. 114, N 4. P. 2507-2586. DOI: 10.1021/cr400230c
3. Xu Y., Yan H.-K. *Thermodynamics of Ionization of Aqueous Sulfamic Acid, an Almost-Strong Electrolyte*. *J. Solution Chem.* 1993. Vol. 22, N 10. P. 919-926. DOI: 10.1007/bf00646603
4. Pat. 7183246 USA, IC C11D 17/00. *Cleaning/disinfectant composition to clean surfaces*. Schulhoff J., Schaal C. Publ. 27.02.2007
5. Pat. 5186946 USA, IC A01N 59/02. *Disinfectant with wide spectrum germicidal activity*. Vallieres L. Publ. 16.02.1993.
6. Максим В.И., Стандритчук О.З. *Диаграммы растворимости систем сульфамат никеля-вода, сульфамат кобальта-вода*. *Журн. прикл. химии*. 2007. Т. 80, № 7. С. 1079-1086.
7. Золотарева Л.П., Месонжник Л.К. *Применение гербицидов при выращивании посадочного материала в лесных питомниках Пермской области*. *Леса Урала и хозяйство в них*. 1972. № 7. С. 187-194.
8. Максим В.И., Стандритчук О.З., Литовченко О.В., Бреславський А.Я. *Перспективи використання сульфаматів ванадію, марганцю і хрому для підживлення мікроелементами рослин та тварин*. XVI-е читання В.В. Подвысоцкого: Бюллетень матеріалів научної конференції. 18-19 мая 2017 г. Одесса: УкрНИИ медицини транспорту, 2017. С. 213-215.
9. Gieling R.G., Babur M., Mamnani L., Burrows N., Telfer B.A., Carta F., Winum J.-Y., Scozzafava A., Supuran C.T., Williams K.J. *Antimetastatic Effect of Sulfamate Carbonic Anhydrase IX Inhibitors in Breast Carcinoma Xenografts*. *J. Med. Chem.* 2012. Vol. 55, N 11. P. 5591-5600. DOI: 10.1021/jm300529u
10. Shankaraiah N., Kumar N.P., Amula S.B., Nekkanti S., Jeengar M.K., Naidu V.G.M., Reddy T.S., Kamal A. *One-pot synthesis of podophyllotoxin-thiourea congeners by*

- employing NH₂SO₃H/NaI: Anticancer activity, DNA topoisomerase-II inhibition, and apoptosis inducing agents.* Bioorg. Med. Chem. Lett. 2015. Vol. 25, N 19. P. 4239-4244. DOI: 10.1016/j.bmcl.2015.07.100
11. Морозкина С.Н., Глуздилов И.А., Дроздов А.С., Селиванов С.И., Ковалев Р.А., Филатов М.В., Шавва А.Г. *Синтез и исследование некоторых биологических свойств сульфаматов $\delta\alpha$ -аналогов стероидных эстрогенов.* Журн. орг. химии. 2015. Т. 51, № 3. С. 425-430.
  12. Максін В.І., Стандритчук О.З., Максін В.В., Варганова А.Д. *Метод віддалення сульфамат-йонів.* Біоресурси і природокористування. 2015. Т. 7, № 3-4. С. 28-34.
  13. Siddiqui Z.N., Ahmed N. *NH₂SO₃H–SiO₂ as a new water-compatible, recyclable heterogeneous catalyst for the synthesis of novel (α,β -unsaturated) β -amino ketones via aza-Michael reaction.* Appl. Organom. Chem. 2013. Vol. 27. P.553–561. DOI: 10.1002/aoc.3031
  14. Wang B. *Sulfamic Acid: A Very Useful Catalyst.* Synlett. 2005. Vol. 2005, N 8. P. 1342-1343. DOI: 10.1055/s-2005-868479
  15. Pat. US4513006, Int. cl. A61K 31/35. *Anticonvulsantsulfamate dervatives.* Maryanoff B.E. Gardocki J.F. Publ. 23.04.1985.
  16. Бадалян О.Л., Савенков А.А., Таишева К.Х., Тертышник О.Ю. *Применение препарата топирамат в комплексной терапии эпилепсии.* Эпилепсия и пароксизмальные состояния. 2010. Т. 2, № 1. С. 25-29.
  17. Семкина Е.В., Школьникова Т.В. *Кинетика осаждения меди и никеля из электролитов, содержащих сульфамат-ион.* Вестн. нац. техн. унив. “ХПИ”. 2007. № 9. С. 46-50.
  18. Безносюк С.А., Фомина Л.В. *Моделирование строения сульфаматных аквакомплексов иридия (IV, III) и механизмов их активации в электрохимическом осаждении металла на поверхность арсенида галлия.* Изв. Алтайского гос. унив. Химия. 2003. С. 7-12.
  19. Хома Р.Е., Мазепа А.В., Гельмбольдт В.О., Шестака А.А., Короева Л.В., Цапко М.Д., Эннан А.А. *Синтез, спектральные характеристики и некоторые свойства сульфамината метиламмония. Новый путь к производным сульфаминовой*

- кислоты. Журн. неорг. химии. 2010. Т. 55, № 12. С. 1939-1941. DOI: 10.1134/S0036023610120016
20. Хома Р.Е. *Электрохимические свойства системы “оксид серы (IV) – вода”*. Вісник ОНУ. Хімія. 2013. Т. 18, № 1. С. 44-50. DOI: 10.18524/2304-0947.2013.1(45).31463
21. Хома Р.Е. *Электрохимические свойства системы аминотансульфокислота – вода*. Вісник ОНУ. Хімія. 2013. Т. 18, № 3. С. 89-95. DOI: 10.18524/2304-0947.2013.3(47).31179
22. Хома Р.Е., Осадчий Л.Т., Длубовский Р.М. *Аминотансульфокислота и ее N-производные – компоненты буферных растворов Н. Гуда*. Вісник ОНУ. Хімія. 2015. Т. 20, № 3. С. 66-75. DOI: 10.18524/2304-0947.2015.3(55).54005
23. Хома Р.Е., Чеботарев А.Н., Калараш К.Н., Осадчий Л.Т. *Электропроводность водных растворов N-алкилованных производных аминотансульфокислоты*. Вісник ОНУ. Хімія. 2018. Т. 23, № 3. С. 16-28. DOI: 10.18524/2304-0947.2018.3(67).140798
24. Хома Р.Е., Чеботарев А.Н., Осадчий Л.Т., Водзинский С.В., Топоров С.В. *Кислотно-основные свойства N-н-пропил, N-н-бутил и N-н-гептил производных аминотансульфокислоты*. Вісник ОНУ. Хімія. 2019. Т. 24, № 1. С. 122-136. DOI: 10.18524/2304-0947.2019.1(69).158502
25. Notley J.M. *The hydrolysis rate of sulphamic acid* J. Appl. Chem. Biotechnol. 2007. Vol. 23, N 10. P. 717-723. DOI: 10.1002/jctb.5020231003
26. Hickling S.J., Woolley R.G. *An ab initio Hartree-Fock study of the zwitterion of sulphamic acid, $^+H_3NSO_3^-$* . Chem. Phys. Lett. 1990. Vol. 166, N 1. P. 43-48. DOI: 10.1016/0009-2614(90)87047-u
27. Woolley R.G. *Ab initio geometries and frequencies for aminosulphuric acid, $H_2NSO_2(OH)$, and the sulphamate anion, $H_2NSO_3^-$* . J. Mol. Struct. 1991. Vol. 228. P. 329-333. DOI: 10.1016/0166-1280(91)90069-v
28. Remko M.J. *Theoretical Study of Molecular Structure and Gas-Phase Acidity of Some Biologically Active Sulfonamides*. Phys. Chem. A. 2003. Vol. 107, N 5. P. 720-725. DOI: 10.1021/jp026980m

29. Huige C.J.M., Altona C.J. *Force field parameters for sulfates and sulfamates based on ab initio calculations: Extensions of AMBER and CHARMM fields*. Comput. Chem. 1995. Vol. 16, N 1. P. 56-79. DOI: 10.1002/jcc.540160106
30. Whitfield D.M., Lamba D., Tang T.-H., Csizmadia I.G. *Binding properties of carbohydrate sulfamates based on ab initio $6-31+G^{**}$ calculations on N-methyl and N-ethyl sulfamate anions*. Carbohydr. Res. 1996. Vol. 286. P. 17-39. DOI: 10.1016/0008-6215(96)00032-8
31. Xu Y., Yan H.-K. *Thermodynamics of ionization of aqueous sulfamic acid, an almost-strong electrolyte*. J. Solution Chem. 1993. Vol. 22, N 10, P. 919-926. DOI: 10.1007/bf00646603
32. Andersen K.K., Kociolek M.G. *Acidity of Cyclic Sulfamates: Study of Substituted 1,2,3-Benzoxathiazole 2,2-Dioxides and Theoretical Investigation of the Effect of Conformation on Acidity*. J. Org. Chem. 1995. Vol. 60, N 7. P. 2003-2007. DOI: 10.1021/jo00112a022
33. Littlejohn D., Wizansky A.R., Chang S.G. *The dissociation constant and acid hydrolysis rate of hydroxysulfamic acid*. Can. J. Chem. 1989. Vol. 67, N 10. P. 1596-1598. DOI: 10.1139/v89-243
34. Belyaev A.V., Emel'yanov V.A., Khramenko S.P., Fedotov M.A. *NMR Study of Reactions between Pd, Ru, and Rh Nitrite Complexes with Sulfamic Acid*. Russ. J. Coord. Chem. 2001. Vol. 27, N 3. P. 184-194. DOI: 10.1023/a:1009550312656
35. Langeslay D.J., Beni S., Larive C.K. *Detection of the ^1H and ^{15}N NMR Resonances of Sulfamate Groups in Aqueous Solution: A New Tool for Heparin and Heparan Sulfate Characterization*. Anal. Chem. 2011. Vol. 83, N 20. P. 8006-8010. DOI: 10.1021/ac202144m
36. Kumar A.S., Iype L., Rajesh R., Varughese G., Joseph G., Louis G. *Electrical conductivity and dielectric properties of potassium sulfamate single crystals*. Cryst. Res. Technol. 2011. Vol. 46, N 10. P. 1027-1034. DOI: 10.1002/crat.201000135
37. Avranas A., Terzoglou V., Papadopoulos N. *A Conductance Investigation of Sulfamic Acid in Aqueous Solutions of Methanol, Ethanol and Isopropanol at 25 °C*. Collect. Czech. Chem. Commun. 1992. Vol. 57, N 8. P. 1613-1620.

38. Gelb R.I., Alper J.S. *Anomalous Conductance in Electrolyte Solutions: A Potentiometric and Conductometric Study of the Dissociation of Moderately Strong Acids*. Anal. Chem. 2000. Vol. 72, N 6. P. 1322-1327. DOI: 10.1021/ac991218a
39. Zhang H., Park S.-M. *Studies on the anodic decomposition products of sulfamate*. J. Appl. Electrochem. 1994. Vol. 24, N 11. P. 1182-1187. DOI: 10.1007/bf00241319
40. Rogers H., Humphrey G., Chiu A., Pei T. *A Novel and Facile One-Pot Method for the Synthesis of N-Substituted Sulfamates*. Synthesis. 2008. Vol. 2008, N 14. P. 2298-2302. DOI: 10.1055/s-2008-1067156
41. Hashemi M., Habibi A., Jahanshahi N. *Determination of cyclamate in artificial sweeteners and beverages using headspace single-drop microextraction and gas chromatography flame-ionisation detection*. Food Chem. 2011. Vol. 124, N 3. P. 1258-1263. DOI: 10.1016/j.foodchem.2010.07.057
42. Goodson L. *New Compounds. Methylammonium Sulfamate*. J. Am. Chem. Soc. 1947. Vol. 69, N 5. P. 1230. DOI: 10.1021/ja01197a067
43. Geary W.J. *The use of conductivity measurements in organic solvents for the characterisation of coordination compounds*. Coord. Chem. Rev. 1971. Vol. 7. N 1. P. 81-82. DOI: 10.1016/s0010-8545(00)80009-0
44. Avranas A., Terzoglou V., Papadopoulos N. *A conductance investigation of of sulfamic acid in aqueous solutions of methanol, ethanol and isopropanol at 25 °C*. Collect. Czech. Chem. Commun. 1992. Vol. 57, N 8. P. 1613-1620. DOI: 10.1135/cccc19921613
45. Чеботарьов О. М., Щербакова Т. М., Гузенко О. М., Рахлицька О. М. *Аналитична хімія навколишнього середовища: методичні вказівки до лабораторних робіт для студентів III курсу (денного відділення) та V курсу (заочного відділення) хімічного факультету*. Одеськ. нац. ун-т імені І. І. Мечникова, 2013. 58 с.
46. *Ионная сольватация*. Г.А. Крестов, Н.П. Новоселов, И.С. Перельгин и др. М.: Наука, 1987. 320 с.
47. Крылов Е.Н., Вирзум Л.В. *Электропроводность водных растворов 4-толуолсульфокислоты*. Электронный журнал "Исследовано в России". 2005. Т. 8. С. 53-59. <http://zhurnal.ape.relarn.ru/articles/2005/006.pdf>

48. Буданов В.В. *Об изложении теории активированного комплекса в курсе физической химии и расчетах активационных параметров химических реакций*. Изв. вузов. Химия и хим. технол. 2007. Т. 50, № 6. С. 117–120.